

Noorte hääl

Mitmekesisus hariduses

Noorte hääled

Mitmekesisus hariduses

Käesolev raport on kokkuvõtte Euroopa hariduslike erivajadustega noorte foorumi "Noorte hääled: Mitmekesisus hariduses" ettekannetest ja tulemustest. Foorumi korraldas Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur koostöös Portugali haridusministeeriumiga ning foorum toimus Lissabonis 2007. aasta septembris Euroopa Liidu Portugali eesistumise ajal.

Käesoleva raporti on agentuur koostanud üritusel osalenud noorte delegaatide sõnavõtude põhjal. Siiras tänu neile kõigile!

Põhjalikum teave foorumi kohta on kättesaadav agentuuri veebilehel:
www.european-agency.org/european-hearing2007

Toimetajad: Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber ja Axelle Grünberger (Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuri töötajad).

Dokumendist on lubatud esitada väljavõtteid, kui neile lisatakse selge viide allikale.

Raport on kättesaadav täielikult töödeldavates elektroonilistes formaatides ning 21 keeles, et hõlbustada info kättesaadavust. Raporti elektroonilised versioonid on kättesaadavad agentuuri veebilehel:
www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Tõlkinud Inga Kukk

Kaanepilt: Viktorija Proskurovska

ISBN: 978-87-92387-25-7 (elektrooniline versioon)

ISBN: 978-87-92387-04-2 (trükiversioon)

2008

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Käesoleva dokumendi väljaandmist on toetanud Euroopa Komisjoni hariduse, koolituse, kultuuri ja mitmekeelsuse peadirektoraat:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

SISUKORD

Eessõna	5
Sissejuhatus	7
Väljavõte Portugali haridusministri Maria de Lurdes Rodriguese ettekandest	9
Noorte delegaatide mõtteavaldusi	11
<i>Keskharidus</i>	11
<i>Kutseharidus</i>	14
<i>Kõrgharidus</i>	16
Väljavõte Portugali haridusministeeriumi kantsleri Valter Lemose ettekandest	19
Lissaboni deklaratsioon	20
<i>Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes</i>	20

Eessõna

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuri (edaspidi agentuur) liikmesriigid leppisid kokku, et korraldavad 2007. aastal Euroopa foorumi, kuhu kutsutakse hariduslike erivajadustega noored arutlema oma hariduse ja tuleviku üle. Eritähelepanu pöörati noorte kogemustele, ideedele ja ettepanekutele, mis käsitlevad kaasavat haridust.

Agentuur korraldas sedalaadi olulist üritust teist korda. Esimene Euroopa hariduslike erivajadustega noorte foorum toimus Euroopa Parlamendis Brüsselis 2003. aastal.

Kõik agentuuri liikmesriigid teadvustasid, et sellise foorumi korraldamine on suur väljakutse, kuna võis eeldada, et osalejaid tuleb 29 riigist (2003. aastal osalesid foorumil 22 riigi esindajad).

2007. aasta foorum leidis aset Lissabonis 2007. aasta septembris. See korraldati koostöös Portugali haridusministeeriumiga Euroopa Liidu Portugali eesistumise raames.

Agentuuri jaoks on teise Euroopa foorumi korraldamine olnud suur rõõm ja au. Tahaksime eriti tänada 78 noort delegaati ning nende peresid, õpetajaid ja tugiisikuid, haridusministeeriume ning Euroopa ja rahvusvaheliste organisatsioonide esindajaid ning samuti Portugali ametiasutusi nende osaluse ja pühendumuse eest. Ilma nendeta ei oleks see oluline üritus teoks saanud.

Jørgen Greve
Esimees

Cor J. W. Meijer
Direktor

Sissejuhatus

2006. aastal paluti agentuuri liikmesriikidel nimetada igast riigist kaks või kolm eri haridusasutustes – koolides või klassides – õppivat esindajat foorumile “Noorte hääled: Mitmekesisus hariduses”. Eelistatavalt oodati esindajaid ühest kesk-, ühest kutse- ja ühest kõrgkoolist.

Väljavalitud delegaate kutsuti üles käsitlema koos oma klassi- ja koolikaaslastega 2003. aastal Brüsselis toimunud esimese Euroopa foorumi tulemusi ning arutlema koos klassikaaslastega järgmisel kolmel teemal:

1. Millised on **peamised edasimineked ja väljakutsed sinu hariduses**, mida sooviksid oma Euroopa eakaaslastega jagada ja arutada? Kas sul on ettepanekuid või soovitusi olukorra parandamiseks?
2. Millised on **sinu seisukohad/arvamused kaasava hariduse** suhtes? Kas soovid esile tuua kaasava haridusega seotud eelseid, väljakutseid ja/või takistusi? Kas sul on soovitusi olukorra parandamiseks?
3. Sul on kindlasti selge ettekujutus oma tulevase haridustee, töö ja elu kohta. Kas võiksid kirjeldada **peamisi takistusi**, mis sinu arvates **tuleks kõrvaldada, et saaksid oma unistused täita?**

Igal osaleval koolil või klassil paluti nimetada foorumile üks osaleja. Päev enne foorumit said kõik delegaadid kokku, vahetasid mõtteid ning arutasid eespool nimetatud teemasid vastavalt osalejate haridustasandile moodustatud tööruhmades: keskharidus, kutseharidus ja kõrgharidus. Kõik noored olid foorumiks hästi valmistunud. Arutelude käigus toimus kõigi seisukohtadega arvestav tõsine ja avatud mõttevahetus.

Oluline on esile tuua, et foorumil osalevad noored olid väga erinevate erivajaduste ja puuetega. Enamik neist õppis tavaharidussüsteemis.

Noorte arutelude tulemusi esitleti Portugali parlamendis ning nende põhjal koostati Lissaboni deklaratsioon “Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes”, mis on täielikult esitatud käesoleva raporti lõpus ning lisatud käesolevale dokumendile ka eraldi lehel.

Käesolev kokkuvõte sisaldab väljavõtteid Portugali haridusministri ning haridusministeeriumi kantsleri ettekannetest, mille nad pidasid vastavalt foorumi ava- ja lõppsessioonil. Katkendid väljendavad Portugali haridusasutuste pühendumust ja toetust kaasavale haridusele.

Lissaboni deklaratsioon võtab kokku ühised teemad ja seisukohad, mida jagasid kõik noored delegaadid. Käesolevas raportis aga esitatakse delegaatide poolt väljatoodud võtmeküsimused, mis on konkreetselt seotud foorumil esindatud haridustasemetega – kesk-, kutse- ja kõrgharidusega.

Väljavõte Portugali haridusministri Maria de Lurdes Rodriguese ettekandest

Euroopa foorumi “Noorte hääled: Mitmekesisus hariduses” avasesioonil sõnas haridusminister Maria de Lurdes Rodrigues:

“On au ja suur rõõm vastu võtta noori 29 riigist – 26 Euroopa Liidu riigist ja veel kolmest selle algatusega ühinenud riigist – kelle eesmärk on parandada kaasavat haridust kõigi Euroopa Liidu riikide koolides. Õnnitlen teid sellest algatusest osavõtu puhul, suure edu puhul, mida algatus tähendab nii teie kui teie esindatavate riikide jaoks ning loomulikult ka kaasavama Euroopa jaoks.

Kõiki erivajadusega lapsi ja noori kaasava hariduse põhimõtted määrati kindlaks 1994. aastal Salamancas kogu maailma ekspertide paljude aastate töö ja arutelude tulemusena. Kaasava hariduse arendamine ja rakendamine on kõigi õpetajate, tugipersonali ja ekspertide igapäevane töö. Töö keskendub takistuste, eelarvamuste, tehniliste, sotsiaalsete ja majanduslike raskuste kindlakstegemisele, aga ka kaasamist edendavate lahenduste otsimisele.

Kaasav haridus on pidevalt arenev protsess, mis ei lõpe kunagi, kuna selle sihid ja eesmärgid muutuvad pidevalt. Arengusurve ei tulene üksnes uutest sotsiaalsetest nõudmistest ja ootustest, vaid ka kättesaadavaks muutunud teadmiste ja tehnoloogia arengust.

Ma usun, et iga Euroopa Liidu riik seisab lähtekohale vaatamata silmitsi samade väljakutsetega kolmes valdkonnas. Neist esimesed on seotud pidevate jõupingutustega erivajadustega õppijatega tegelevate õpetajate ja tugipersonali koolitamisel, teised füüsiliste ja materiaalsete tingimuste parandamisega koolides, kus erivajadusega õppijad õpivad, ning kolmandad õpetamise meetodite ning pedagoogilise sisu ja õppematerjali arendamisega olemasolevat tehnoloogiat rakendades.

Tänapäeval pakub info- ja kommunikatsioonitehnoloogia juurdepääsu varem kujuteldamatule infole ja teadmistele ning seda potentsiaali tuleb kõigi valitsuste toetusel rakendada ja edasi arendada.

Käesolev algatus, mis on meid kokku toonud, on ainulaadne, kuna kaasab erivajadustega õppijad oma hariduse arendamisse, annab neile hääle ning laiendab arutelu ja suurendab teadlikkust, et leida lahendusi, mis arvestavad noorte enda ootuste ja ettekujutustega.

Teie [noorte delegaatide] panuse toel parandame me kindlasti Euroopa erivajadustega noorte õpitingimusi ning see teeb käesoleva algatuse nii uuenduslikuks. Tänan teid veel kord teie osaluse ja pühendumuse eest, eeskuju eest, mida te näitate, ning õnnitlen teid edu puhul, mida igaüks teist saavutab. Teie edusammud on ka meie edusammud. Need on iga õppija ja eelkõige erivajadusega õppija edusammud, mis õigustavad teie siin tehtud tööd. Ma loodan, et teie unistused täituvad. Samuti loodan, et teie tänane töö edeneb hästi ning et teie panus aitab meil paremini täita oma ülesandeid. Tänan teid väga!”

Noorte delegaatide mõtteavaldusi

Portugali parlamendis peetud plenaarsessiooni ajal esitasid noored delegaadid kokkuvõtte ühistest teemadest, mida nad olid eelmisel päeval kõigi foorumil osalejate osavõtul oma töörühmades arutanud.

Järgnev tekst käsitleb neid teemasid üksikasjalikumalt. Teemad on esitatud samas järjekorras kui küsimused, mida delegaadid arutasid oma kooli- ja klassikaaslastega enne foorumit:

- peamised **edasimineked** ja **väljakutsed** hariduslike erivajadustega õppijate hariduses;
- seisukohad ja arvamused **kaasava hariduse** kohta;
- peamised takistused, mis tuleb kõrvaldada oma **tulevikueesmärkide** saavutamiseks.

Oluline on rõhutada, et kõik delegaadid olid seisukohal, et 2003. aasta Euroopa foorumil käsitletud väljakutsed on endiselt aktuaalsed, kuigi esile võib tuua ka edusamme.

Järgnevas tekstis on tsiteeritud mitme noore sõnavõtte, et illustreerida paremini töörühmade aruteludes väljendatud mõtteid.

Keskharidus

Enamik keskhariduse rühmas osalenuid õppis kaasavas tavaharidussüsteemis.

Rühmaaruteludes väljendasid keskhariduse rühma noored üldiselt rahulolu oma haridusega ning olid seisukohal, et nende haridustee algusega võrreldes on olukord **paranenud**.

Peamiseks väljakutseks on jätkuvalt üldine juurdepääs haridusele. See hõlmab füüsilist juurdepääsu hoonetele, aga ka õppematerjali ja -vahendite kasutajasõbralikkust ning juurdepääsu igat tüüpi erivajaduste puhul. Karin märkis, et: “tänapäeva koolid ei ole veel täiesti juurdepääsetavad eri tüüpi puuete, näiteks nägemispuude puhul”.

Väga tähtsad on tugimaterjalid, näiteks arvutid, digifotoaparaadid, mikrofonid jms. Sageli tuleb siiski ette, et vajalikke vahendeid ei ole kas üldse saada või ei ole neid piisavalt. Mõnikord ei tea noored ja nende pered, kuidas vajalikke vahendeid muretseda.

Juurdepääs haridusele on seotud ka võimalusega kasutada isiklikku abistajat või tugipersonali. Mõnel puhul on jätkuvalt probleemiks see, et kui erivajadusega õpilane vajab abi, saavad vajalikkude tuge pakkuda ainult klassikaaslased.

Noored olid kindlal seisukohal, et õpetajate hoiakutel on oluline roll. Õpetajad peaksid pöörama tähelepanu oma õpilaste kõigile erivajadustele. “Õpetajad peaksid meeles pidama, et klassis on erinevaid inimesi, kellel on erinevad vajadused ja kes õpivad erinevalt,” soovitas Simone. Siiski ei peaks õpetaja pakutav tugi olema liiga pealetükkiv. Õpetajad vajavad koolitust, et täiendada oma teadmisi ja suurendada erivajaduste mõistmist.

Kaasavat haridust peeti positiivseks võimaluseks ja oluliseks teemaks.

Keskhariduse rühmas osalenud noored rõhutasid olulist julgustavat aspekti, et kaasamine toob kokku erinevad inimesed ning parandab kõigi õpilaste sotsiaalseid oskusi. Sellest saavad kasu kõik õpilased. Kaasav haridus esitab ka rohkem (positiivseid) väljakutseid kui eriõpe. Nagu sõnastas Márton, “on kaasav haridus väga tõhus, kuna sa satud silmitsi probleemidega ning õpid neid lahendama”.

Seoses kaasava haridusega osutati ka selgetele probleemidele. Aude võttis need kokku järgmiselt: “Kaasav haridus on olnud kõige kohutavam ja kõige ilusam väljakutse, millega ma olen kokku puutunud”. Kuigi kaasamine toetab sotsiaalseid kontakte väljaspool kooli, võib tekkida probleeme hariduslike erivajadustega ja erivajadusteta õpilaste omavahelises suhtluses. “Kaasav haridus on parim valik, aga paljudel koolidel ei ole veel selleks vajalikke vahendeid ja töötajaid,” ütles Alfred.

Lisaks võivad erivajadustega õpilaste jaoks takistuseks olla tavakoolide õpetajad, kes ei ole saanud piisavat ettevalmistust või kellel ei ole selget teavet õpilaste vajaduste kohta, ning vajalike vahendite puudus tavakoolides.

Noored järeldasid, et kaasav haridus on hea, kui kättesaadav on vajalik tugi ning õppida saab optimaalsetes tingimustes.

Nad jagasid ka seisukohta, et haridus peaks valmistama neid ette tegelikuks eluks. Anna Maria ja Christopher leidsid, et “haridus tähendab, et sa õpid tegema asju, mille kohta sa arvasid, et sa ei saa nendega hakkama”. Noored pidasid vajalikuks, et neil oleks alati vabadus ja õigus valida, kas nad tahavad õppida tava- või erikoolis.

Oma **tuleviku** osas väljendas enamik keskhariduse rühmas osalenud noori soovi jätkata õpinguid kõrgkoolis. Nad ei olnud aga kindlad, kas saavad õpitavat eriala vabalt valida. Nad ei tahtnud, et neile pakutaks nende erivajaduste, puuduliku toetuse või kõrgharidusele juurdepääsu tõttu piiratud võimalusi. Mõned väljendatud mured olid seotud kõrghariduses ja tööturul valitsevate eelarvamustega.

Lõpetuseks väljendasid keskhariduse rühma delegaadid selgelt soovi otsustada ise oma tuleviku üle. See tähendab, et nad ei taha olla ülejäänud ühiskonnast eraldatud, vaid tahavad kasutada samu võimalusi nagu teised.

Kutseharidus

Enamik kutsehariduse rühmas osalenuid oli integreeritud tavaharidussüsteemi. Mõned õppisid nii tava- kui erikutsekoolis ning ainult üksikud erikutsekoolides. Oluline on ka rõhutada, et selles rühmas osalejad esindasid laiemat skaalat erivajadusi kui teised kaks rühma.

Põhimõtteliselt väitsid selle rühma esindajad väga kindlalt, et nende õigusi ei arvestata ega austata alati nii, nagu nad väärt oleksid. Samuti soovisid nad, et neid ei koheldaks nende puudest tulenevalt paremini – “kaitsval moel”. Fabien, Séverine ja Fabio olid väga kindlad: “me tunneme end nagu kõik teised, aga vajame mõnikord kahjuks tuge ... Meil on vaja, et meid usaldataks ja austataks. Me ei taha, et meid koheldaks kui puuetega inimesi”. Mitja ütles, et “me peame üksteist aktsepteerima vaatamata sellele, kuidas me välja näeme, mida me teame, mida suudame või ei suuda teha. Meie ühiskond muutub võrdsemaks”.

Kuigi üldiselt avaldati koolide ja õpetajate suhtes positiivseid seisukohti, toodi välja mõned põhiprobleemid, mille puhul tuleb olukorda veel **parandada**. Mõnedel noortel on olnud raskusi neile vajaliku toe saamisel. Mõnikord ei ole õpetajad hästi informeeritud, ei huvitu piisavalt õpilaste vajaduste väljaselgitamisest või ei ole õpilastele vajalik tugi kättesaadav. “Õpetajad peavad selgitama õppeainet mitmel erineval viisil, et kõik õppijad saaksid aru,” ütlesid Iro ja Vassilis.

Arutelude käigus sai osalejatele väga selgeks, et kvaliteetset tuge ei saa pakkuda, kui tõeliselt ei arvestata erinevustega.

Amy ütles, et “noortel peab olema võimalus õppida oma tempos, et nad naudiksid õppimist ning hariduse omandamine oleks neile positiivne kogemus”.

Oluliseks teemaks delegaatide jaoks oli juurdepääs ühistranspordile ja hoonetele ning seda peeti tõsiseks **väljakutseks**.

Kõik tavaharidussüsteemis õppivad delegaadid pooldasid tugevalt **kaasavat haridust**. “Tavakoolides õpime me aineid kõrgel tasemel. See valmistab meid ette tulevikuks ja tööeluks kuuljate maailmas,” ütles Steven. Ka mitmed erikoolides õppivad noored olid kaasamise kui parima valiku poolt, aga mõned osalejad eelistasid õppida kaitsvamas keskkonnas. Ühehäälselt pooldati seda, et haridussüsteemi saaks valida vabalt ilma igasuguse surveta, austades täielikult õppija individuaalset olukorda ja soodustades valikute paljusust.

Delegaadid väljendasid soovi elada **tulevikus** võimalikult iseseisvalt. Nad kõik soovisid jätkata õpinguid ning olid tõsiselt mures oma tulevaste töövõimaluste pärast. Delegaadid olid seisukohal, et nad ei ole oma puueteta eakaaslastega võrdses olukorras.

Kokkuvõttes olid delegaadid kindlad oma võimetes ja soovides, aga kahtlesid, kas koolid ja ühiskond üldiselt tunnustavad nende tegelikku potentsiaali.

Kõrgharidus

Võrreldes kahe teise rühmaga oli olulisem osa kõrghariduse rühma esindajatest nägemispuudega. Seetõttu on selles rühmas käsitletud teemad sageli seotud konkreetset selle puudevaldkonnaga.

Noored teavitasid **edusammudest**, mis puudutavad pimedate või nägemispuudega üliõpilaste juurdepääsu infole arvuti- ja Internetitehnoloogia abil. Digitaalsed ja kuulderaaamad on muutunud kättesaadavaks. Teised osalejad nimetasid edusammuna suuremat puute alast teadlikkust. Näiteks mobiilsusest ja juurdepääsust on üha enam saanud avalike arutelude teema. Positiivse arenguna nimetati ka võimalust kasutada tugiisiku teenust ja vabatahtlike või sõprade toetust.

Välja toodi ka mitmeid **väljakutseid**, mis olid suures osas seotud eespool nimetatud edusammudega. Mõnikord võib juurdepääs infole olla piiratud või sõltuda mitmetest erinevatest tingimustest. Näiteks uued arvutid, digitaalsed või kuulderaamatud ning seoses Internetiga uued veebilehitsejad ei ole pimedatele kasutajatele sageli kättesaadavad.

Kuigi paljud ülikoolides kasutatavad materjalid antakse sealsamas välja ning ülikoolid saavad teataval määral soodustada nägemispuudega üliõpilastele vajalike materjalide väljaandmist, on õppematerjali siiski liiga vähe. Maarja sõnutsi “võivad probleeme tekitada üldained, milles on vaja lugeda raamatuid. See on probleem, mis on mind kummitanud kogu haridustee vältel, kuna punktkirjas või kuulderaamatuid ei olnud kunagi piisavalt”.

Teine tõstatatud teema käsitles piiratud erialavalikut, mille põhjuseks on puudulik juurdepääs hoonetele, raskesti kättesaadav toetus ja ebapiisavad tehnoloogilised vahendid. Teema võttis hästi kokku Gabriela: “Puuetega inimesed peavad valima kooli, lähtudes mitte oma soovidest, vaid juurdepääsust koolihoonetele ... Me tahame valida seda, mida me soovime, mitte seda, mis on võimalik”.

Noored andsid teada, et nad peavad sageli võtma initsiatiivi, et toetada kõrgkooli, kus nad õpivad, kuna nende eakaaslased, õpetajad või kõrgkooli juhtkond ei tea sageli, kuidas neid toetada.

Käsitleti ka väljakutseid, mis on seotud delegaatide tulevaste töövõimalustega. Tööandjate hoiakud ning halvasti juurdepääsetavad hooned võivad olla takistuseks võrdsetel tingimustel tööturule jõudmisel.

Sooviti, et õppejõud ja professionaalsed tugitöötajad oleksid paremini informeeritud. Olulisteks parandamist vajavateks valdkondadeks peeti lisavahendite kättesaadavust, puuetega üliõpilaste kokkusaamisvõimalusi, sobivat keelekasutust õppetöös, väiksemaid klasse ning tugiõpetajate kasutamist. “Puuded on väga erinevad. Tähtsad on mitte üldised, vaid individuaalsed vajadused,” ütles Diana.

Delegaadid olid ühel meelel, et **kaasav haridus** valmistab neid kõige paremini ette eluks. Mõnede jaoks oli kõrgkooli minek esimene

võimalus õppida tavaharidussüsteemis. Kaasavat haridust nimetati esimeseks sammuks ühiskonda integreerumisel.

Käsitleti ka erikoolide ümberkorraldamist pädevuskeskusteks. Kaasava hariduse kombineerimist individuaalse eritoega peeti parimaks ettevalmistuseks kõrghariduse tasemel õppimisel. Kõik delegaadid olid nõus, et võimalus osaleda kaasavas hariduses koolitee algusest peale teeb nad tugevamaks, enesekindlamaks ja iseseisvamaks.

Tuleviku osas rõhutati takistusi, mida tekitavad negatiivsed hoiakud ja teadmatus. Hoiakute muutmine puudekeskselt lähenemiselt võimetele, potentsiaalile ja tugevatele külgedele keskenduva lähenemise suunas nõuab palju energiat ja kannatust. Delegaadid olid valmis astuma ise esimese sammu, kuigi selleks on vaja rohkem julgust ja selgroogu kui teistel üliõpilastel. Kaisu ütles kokkuvõtteks, et “on hea tunda maailma, millega tuleb kokku puutuda, kuigi see kohtumine võib olla raske”.

Väljavõte Portugali haridusministeeriumi kantsleri Valter Lemose ettekandest

Euroopa foorumi lõppsessioonil ütles Valter Lemos, Portugali haridusministeeriumi kantsler, järgmised sõnad:

“Ma soovin pöörduda siinviibivate noorte poole ja tänada neid entusiasmi eest, mida nad on tänases töös üles näidanud. Ma usun tõesti, et noored, kes on täna Portugali parlamendis sõna võtnud, on andnud märkimisväärse panuse tegeliku kaasava hariduseni jõudmisel kogu Euroopas.

Loomulikult me teame, et ei saa olla tõelist demokraatiat, kui me ei saavuta kooli kõigile, ning ma usun, et panus, mille igaüks teist täna andis, teeb ajalugu ning näitab teid mitte üksnes kaasamise eesmärkide saavutamise, vaid ka selle saavutamise vahendite osas. Me kõik oleme teile tehtud töö eest tänu võlgu.

Ma soovin pöörduda poliitikute ja otsuste vastuvõtjate poole, kes saavad teie tänast tööd oma edasises tegevuses arvesse võtta. Meie, poliitika kujundajad, oleme palunud teil väljendada oma seisukohti ning meil on olnud võimalus teid kuulata. Nüüd on meil vastutus teie ettepanekute elluviimise eest.

Kokkuvõtteks tahan ma lubada, et me jätkame seda tööd. Euroopa Liidu eesistujariik koostab koostöös Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuriga dokumendi, milles täna esitatud seisukohad ja soovitused võetakse kokku nii, et neid saab lähituleviku tegevuse kavandamisel ära kasutada. Me loodame, et 17. septembril 2007 Portugali parlamendis Lissabonis vastuvõetud soovitused saavad tõelise kaasava hariduse väljaarendamise raamistikuks.

Meie jaoks on olnud au võõrustada teid siin Portugalis kahe päeva jooksul ning me peame seda tööd mees kui sammu kõigile avatud kooli – tõelise demokraatliku kooli suunas. Palju edu teile kõigile!”

Lissaboni deklaratsioon

Kõiki noorte delegaatide väljendatud keskseid teemasid on kasutatud alusena Euroopa foorumi põhitulemuse – Lissaboni deklaratsiooni “Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes” vormistamisel.

Deklaratsioonis esitatakse ühised teemad, mida väljendasid kõik noored. Dokumendist tuleb selgelt välja noorte õigus austusele, eakaaslastega võrdsetele võimalustele ning osalusele neid puudutavate otsuste tegemisel.

Deklaratsioon heidab valgust ka noorte arvamustele kaasava hariduse eeliste kohta: kaasav haridus on vastastikku kasulik kõigile, nii erivajadustega kui erivajadusteta õpilastele; see võimaldab omandada enam sotsiaalseid oskusi; kaasav haridus on parim valik, kui on tagatud vajalikud tingimused selle edukaks rakendamiseks.

Deklaratsioon osutab ka valdkondadele nagu mobiilsus ja täielik juurdepääs haridusele, mida on veel vaja parandada. See on võimalik üksnes juhul, kui arvesse võetakse eri inimeste erinevaid vajadusi.

Lissaboni deklaratsioon on ainulaadne panus kaasava hariduse teemalisse debatti, kuna see väljendab puuetega noorte enda ühiseid seisukohti. Loodetavasti pakuvad noorte poolt deklaratsioonis väga selgelt esitatud sõnumid poliitika kujundajatele ja praktikutele nende edasiseks tööks inspiratsiooni.

Deklaratsiooni täielik tekst on järgnevalt esitatud ning lisatud käesolevale dokumendile ka eraldi lehel.

Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes

17. septembril 2007. aastal korraldas Portugali haridusministeerium koos Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuriga Portugali Euroopa Liidu eesistumise raames foorumi “Noorte hääled: Mitmekesisus hariduses”.

Foorumil osalesid kesk-, kutse- ja kõrghariduse tasemel õppivad hariduslike erivajadustega noored 29 riigist¹. Nende seisukohtade põhjal on koostatud Lissaboni deklaratsioon "Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes". Deklaratsioon hõlmab Portugali parlamendis toimunud plenaaristungil käsitletud teemasid: noorte õigusi, vajadusi ja nende ees seisvaid väljakutseid ning soovitusi kaasava hariduse edukaks rakendamiseks.

Deklaratsiooni aluseks on varasemad Euroopa ja rahvusvahelise tasandi dokumendid hariduslike erivajaduste vallas: Nõukogu resolutsioon puuetega laste ja noorte integratsiooni kohta tavaharidussüsteemidesse (EÜ, 1990); Salamanca deklaratsioon ja tegevuskava hariduslike erivajaduste alal (UNESCO, 1994); Luksemburgi harta (Heliose programm, 1996); Nõukogu resolutsioon puuetega õpilaste ja üliõpilaste võrdsetest võimalustest hariduses ja koolituses (EÜ, 2003); Puuetega inimeste õiguste konventsioon (ÜRO, 2006).

Noored jõudsid järgmistele seisukohtadele oma ÕIGUSTE osas:

- Meil on õigus austusele ja sellele, et meid ei diskrimineeritaks. Me ei vaja kaastunnet; meisse tuleks suhtuda lugupidamisega kui tulevastesse täiskasvanutesse, kes elavad ja töötavad tavapärasel keskkonnas.
- Meil on õigus võrdsetele võimalustele koos vajaliku toega. Kellegi vajadusi ei tohiks eirata.
- Meil on õigus teha oma otsused ja valikud. Meie häält tuleb kuulda võtta.
- Meil on õigus iseseisvale elule. Ka meie tahame perekonda ning vastavalt meie vajadustele kohandatud kodu. Paljud meist soovivad õppida ülikoolis. Me tahame ka töötada ning ei taha olla puueteta inimestest eraldatud.
- Kõik ühiskonna liikmed peaksid olema meie õigustest teadlikud, neid mõistma ja austama.

Noored väljendasid selgeid seisukohti peamiste EDASIMINEKUTE osas hariduses:

¹ Austria, Belgia (flaami- ja prantsuskeelne kogukond), Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Holland, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ungari, Ühendkuningriik.

- Üldiselt saame me hariduse omandamisel piisavalt tuge, aga siiski on ka arenguruumi.
- Juurdepääs hoonetele paraneb. Mobiilsuse ja tehiskeskonna juurdepääsetavuse teemad leiavad üha enam käsitlemist.
- Puuded on ühiskonnas muutunud nähtavamaks.
- Arvutitehnoloogia paraneb ning kättesaadavad on hästistruktureeritud digitaalsed raamatud.

Noored tõid esile VÄLJAKUTSEID ja VAJADUSI:

- Eri inimestel on seoses juurdepääsetavusega erinevad vajadused. Hariduses ja ühiskonnas on erinevate erivajadustega inimeste jaoks erinevaid takistusi, näiteks:
 - õppetundide ja eksamite ajal vajavad mõned meist enam aega;
 - mõnikord vajame me tundides isiklikku abistajat;
 - meil peab olema võimalus kasutada kohandatud materjale samaaegselt oma klassikaaslastega.
- Õppeainete vaba valikut piiravad mõnikord takistatud juurdepääs õpperuumidele, ebapiisavad tehnoloogilised võimalused ning materjalide halb kättesaadavus (abivahendid, raamatud).
- Me vajame teadmisi ja oskusi, mida saame rakendada oma tulevases elus.
- Me vajame kogu haridustee vältel head nõustamist selles osas, mida meil on võimalik tulevikus oma individuaalsetest vajadustest tulenevalt teha.
- Seni on puudu puute alastest teadmistest. Õpetajatel, teistel õpilastel ja vanematel on meie suhtes mõnikord negatiivseid hoiakuid. Puueteta inimesed peaksid teadma, et nad saavad puudega inimeselt küsida, kas ta vajab abi või mitte.

Noored väljendasid seisukohti KAASAVA HARIDUSE suhtes:

- On väga oluline, et igal oleks vabadus valida, kus ta hariduse omandab.
- Kaasav haridus on parim, kui see vastab tingimustele. See tähendab, et olemas peavad olema vajalik tugi, vahendid ja kogunud õpetajad. Õpetajad peavad olema motiveeritud, meie vajadustest hästi informeeritud ja mõistvad. Nad peaksid olema hästi koolitatud, huvituma meie arvamustest ning nende tegevus peaks kogu kooliaja jooksul olema omavahel hästi kooskõlastatud.

-
-
- Me näeme kaasavas hariduses palju häid külg: saame enam sotsiaalseid oskusi ja mitmekülgsemaid kogemusi; õpime tegelikus elus toime tulema; saame suhelda erivajadusega ja erivajadusteta sõpradega.
 - Kaasav haridus, millega kaasneb individualiseeritud tugi, on parim ettevalmistus kõrghariduse omandamiseks. Spetsialiseerunud keskused peaksid meid toetama ja teavitama ülikoole piisavalt meie vajadustest.
 - Kaasavast haridusest on kasu nii meile kui kõigile teistele.

Noored tegid järgmise KOKKUVÕTTE:

Me ise loome oma tulevikku. Meil on vaja kõrvaldada barjäärid enda ja teiste, puueteta inimeste sisemusest. Peame õppima oma puudest üle olema – nii aktsepteerib meid kergemini ka maailm.

Lissabon, september 2007

Noorte hääled: Mitmekesisus hariduses esitleb Euroopa hariduslike erivajadustega noorte foorumi tulemusi. Foorumi korraldas Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur koostöös Portugali haridusministeeriumiga.

Foorum toimus Lissabonis 17. septembril 2007 Euroopa Liidu Portugali eesistumise raames.

Käesoleva raporti on Agentuur koostanud noorte delegaatide sõnavõttudes esitatud seisukohtade põhjal.

Foorumi põhitulemus on Lissaboni deklaratsioon "Noorte seisukohad kaasava hariduse suhtes". Deklaratsiooni täielik tekst on esitatud raportis ning lisatud dokumendile ka eraldi lehel.